

Twee godinnen in Frankrijk

Colofon

ISBN: 978 90 8954 917 4

1e druk 2016

© 2016, Tamara Smeding

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

Twée godinnen in Frankrijk

Tamara Smeding

Opgedragen aan Dagmar Smeding

*Ik twijfel soms of ik een goede moeder ben.
Totdat je je armen om me heen slaat en zegt
dat ik niet alleen de allerliefste moeder ben
maar ook je allerbeste vriendin.*

If you don't know where you're going, any road will get you there. —

Lewis Carroll

Inleiding

*In three words I can sum up everything
I've learned about life: it goes on.*

Robert Frost

De zomer liep op zijn einde maar een warme bries waaide over het balkon terwijl van achter de heuvels de zon opkwam. Een helblauw decor met links van die gouden bol de imposante Pyreneeën, die verder weg waren dan het leek. De vochtige lucht rook gronderig en naar gras, vermengd met vleugen openhaardhout en gebakken brood. Er was een stilte die ik niet kende en die slechts onderbroken werd door de lokroep van een duif. De vergezichten waren eindeloos en panoramisch, glooiende grasvelden afgewisseld met omgeploegde akkers en hectares gele maïskolven. Ik leerde dat de *tournesol*, de zonnebloem, haar naam dankt aan het feit dat ze haar bloemen met de zon meedraait. Als de avond valt, sluit ze haar bladeren en buigt ze haar grote kop naar de grond. Ze stonden er nu verloren bij, als opgedroogde magere mensjes die schuldig het hoofd bogen. Beigekleurige koeien, blonde d'Aquitaines, stapten traag en loom van een lange, warme zomer door de uitgestrekte velden waar groene sprieten de droge grond opkleurden. Via kleine witte grindpaden en niet-omheinde akkers wandelden we uren zonder dat we iemand tegenkwamen. In de cafés dronken Fransen om zeven uur 's morgens hun koffie, hangend aan de bar of op het terras, waar hun teksten een waterval van woorden waren waar ik toen niets van begreep.

Kleine oude vrouwtjes stevenden voor dag en dauw met

hun rieten manden op hun doel af. Niet zelden op pantoffels of in een blauw geblomde schort. Hun gezichten verfrommeld door de zon. Ze deden boodschappen voordat het warm werd en hun mannen verenigden zich op de houten bankjes op het dorpsplein, waar ze na de lunch terugkwamen voor een spelletje jeu de boules. Bij de kraampjes prezen Fransmannen met een baret druk gebarend hun producten aan. Zelfgemaakte geitenkazen, worsten van het zwarte varken, eieren van scharrelkippen, sappige tomaten die ik op die manier nooit in Nederland proefde. Meloenen met een volle smaak, die nog beter tot hun recht kwamen met plakjes dun gesneden ham die droogde in een eeuwenoude boerderij. Boerenkippen draaiden aan het spit naast een kraam waar paella met gamba's, mosselen en inktvisringen in grote platte pannen werd bereid.

Het was een nieuwe wereld voor me. Heel anders dan ons haastige bestaan in Nederland, waar we onze paarden in de regen traiden en nergens aan toekwamen. Na een ernstig ongeluk op de drafbaan, in 1993, trok ik bij Tjitse in om het bedrijf te leiden. Het was niet eenvoudig personeel te sturen dat al meer dan tien jaar voor hem werkte. Tjitses gecompliceerde karakter verbitterde door de fysieke pijnen na het ongeluk. Hij moest een stap terug doen, wat onverdraaglijk was voor de workaholic en de extreme perfectionist. Hij was een tijdbom die volledig door het lint ging als prestaties achterbleven of zomaar, om niets. We grossierden in overwinningen op de renbaan, leefden ons leven voor de dieren en de clientèle. De omgeving wist zeker dat wij met al onze successen gelukkig waren. Ze zagen niet dat we geleefd werden. Ze zagen onze dure auto maar niet dat we voor ons werk tweehonderdduizend kilometer per jaar maakten. In

het huis van vierhonderd vierkante meter grenzend aan de bossen van Oranjewoud was ik nooit gelukkig. Meestal waren we aan het werk en als dat niet het geval was, ontvingen we klanten of het personeel deelde de maaltijden met ons. Ik liep op mijn tenen en was thuis op visite.

In Frankrijk was Tjitse ontspannen. We spraken niet over werk of de paarden. Er waren geen mensen die steeds binnenvielen. We stonden niet met een uitgestreken gezicht bij een huldiging terwijl ik wist dat we later slaande ruzie kregen omdat de overwinning niet perfect was. 's Morgens aten we gekookte eitjes op stokbrood. We slenterden door de met bloemen beplante dorpen, bestelden een dagmenu op een terras en we wisten allebei dat er niet veel voor nodig was om gelukkig te zijn. We hoefden die grote auto niet, mensen die naar ons opkeken, een huis waar vier families konden wonen maar waar ook een enorme hypotheek op rustte. We genoten van de geur van geschiedenis die in de sobere woningen of vervallen kasteeltjes hing. Van het rokerige eikenhout dat zich uit de schoorstenen blies en de nostalgische straatjes vulde met zijn lucht van warmte. 's Avonds barbecueden we naast een meertje waar dromen weer uitgesproken werden. Terug in Nederland werd onze clientèle enthousiast door onze verhalen over Frankrijk.

‘Waarom openen jullie daar geen dependance? De draf-sport vormt de derde industrie van het land en met jullie expertise winnen jullie alles,’ zeiden ze.

Het streefde Tjitses ijdelheid. Ik wilde vooral een ander leven en besefte ook dat de Nederlandse sport volledig op zijn gat lag. Langzaam ontwikkelden zich de gedachten. Een kleiner bedrijf, kwaliteit in plaats van kwantiteit, meer inkomsten en een beter klimaat. We maakten deel uit van de achttien procent Nederlanders die ervan droomt om naar het

buitenland te vertrekken. De gedachten vervaagden doordat onze bezigheden onze aandacht vroegen en ook omdat Tjitse zich vaker niet lekker voelde. Hij zei dat het kwam doordat hij meer deed dan zijn lichaam verdroeg. Ik dacht dat de stress hem letterlijk opat. Toen ik bij toeval zag dat hij puur bloed plaste, stuurde ik hem direct naar een arts. Laat op een avond kregen we telefoon.

‘Mijn excuses dat ik u nu bel, maar ik kreeg u niet te pakken.’

Tjitse ging zitten. Er is iets mis, wist ik direct. Tjitse zei niet veel en besloot met de woorden: ‘Dan zie ik u morgen.’

De volgende ochtend zaten we in een klein kamertje in het ziekenhuis van Drachten. De arts, gekleed in het wit in een al even steriele ruimte, drukte zijn chirurgenvingers peinzend tegen zijn kin. Toen hij zijn ogen neersloeg, wist ik genoeg. Ik hoorde de woorden ver weg, als in een echo. Kanker. Een tumor die negentig procent van de blaas bestrijkt. Een afgestorven nier. Morgen een gecompliceerde operatie. In een roes liepen we het ziekenhuis uit. Voor de deur bleef Tjitse staan.

‘Hoe is het mogelijk,’ bracht hij uit alsof het niet hem betrof.

Ik sloeg mijn armen om hem heen en begroef mijn gezicht in zijn borst. Zijn grijsblauwe ogen stonden zwart, zijn donkere haren plakten op zijn voorhoofd en druppeltjes zweet parelden uit de poriën van zijn grote neus.

‘Ach, hier komen we ook wel weer uit. Ik ben nog niet dood,’ zei hij. Tjitse wilde eten bij Yankee Doodle. De man die altijd gezond leefde en nu het doodsvonnis kreeg, wilde een ongezonde snack in een Amerikaans interieur met jukeboxen.

‘We gaan naar Frankrijk,’ zei hij.

Het broodje hamburger waar de oranje saus en uienringen uit drupten, legde hij even neer.

‘Is dat nu wel een goed idee?’

Fel haalde hij uit dat positieve mensen langer leven. Dat we maar één keer leven en als we het wilden doen, moesten we nu gaan.

‘Na de operaties gaan we serieus op zoek want als die gedaan zijn, is het een kwestie van blaasspoelingen en bestralingen, dat is te overzien,’ sprak hij alsof het de verkoudheid van een onbekende betrof.

In 2000 toonde een makelaar ons een boerderij. Hij zocht een uur totdat hij haar vond. We reden over kronkelende weggetjes die meedeinden met het heuvelachtige terrein. Tussen percelen bomen groeiden de wijnen van de bekende Château du Tariquet. We passeerden ganzenkwekerijen, koeienboerderijen en af en toe woningen met kapschuren. In de verte zagen we de Pyreneeën, als een schilderij, hakerig in de lucht opgaan.

‘Kijk hoe mooi het hier is,’ zei Tjitse, ‘het is net een lapjesdeken door al die verschillende kleuren.’

De makelaar prees departement 32 aan, de Gascogne. Een uurtje van Lourdes en de Pyreneeën. Supermarkten groter dan Albert Heijn op tien minuutjes in Eauze en Vic-Fezensac. De oceaan en Toulouse op anderhalf uur en Bordeaux was ietsje verder. Het jazzfestival in Marciac, de countryweken in Mirande, de pelgrimsroute via Eauze. We reden een laan van een paar honderd meter op, omringd door grasland. Rechts een sober huis met rode luiken. Links een schuur die verbouwd moest worden. We stapten uit en maakten een kleine ronde over het erf. Achter de grote schuur stond een hooischuur en een derde gebouw dat ook immens was. Door de opstelling van de gebouwen was het

plein ertussen in carrévorm. Iets verder lagen veertig hectares glooiend en uitgestrekt voor ons. Door het hoge gras daalden we af naar het riviertje dat door de landerijen slingerde. Herten bleven even schichtig staan en verdwenen met hoge sprongen over de akkers de gewassen in.

‘Dit is het,’ zei Tjitse en zo maakten we deel uit van de achthonderduizend mensen die daadwerkelijk naar het buitenland vertrokken. Een leven in de zon, croissantjes op het terras en glooiende wijnvelden. We lachten om ervaringen van mensen in programma’s als *Het roer om* en *Ik vertrek*, maar de stereotype problemen troffen ook ons. Het was naïef te geloven dat twee kleinere bedrijven in verschillende landen eenvoudiger was dan één bedrijf in Nederland. Integreren in een ander land is moeilijk, zeker als je de taal amper spreekt en de regelgeving niet kent. De bouw vlotte niet en in Nederland hadden we teveel werk. Met de sport ging het steeds slechter. Het kostte moeite financieel het hoofd boven water te houden en het was niet eenvoudig om personeel te vinden. Toch zagen we geen problemen want de kanker was onder controle. Tjitse transformeerde van einzelgänger tot ‘familyman’. Hij droomde weer en verwachtte dat ik de dromen waarmaakte.

In oktober 2001 ging Tjitse met een vriend naar Frankrijk. Ik had een slecht voorgevoel. We reisden altijd in de nachten, na ons werk, maar ons leven was nog hectischer dan voorheen. Om half acht ’s morgens ging de telefoon.

‘Ik ben bang dat het niet goed is met je vriendje.’

Mijn benen voelden zwaar en in mijn hoofd tintelde het. Terwijl de persoon aan de andere kant van de lijn verder sprak, bonsde een dof gevoel door mijn oren. Een dronken automobilist had hen van een hoog talud gedrukt. Tjitse had zijn rug gebroken en lag in het ziekenhuis van Limoges. Hij

revalideerde op ons complex in Frankrijk, waar mijn ouders voor hem zorgden en Dagmar naar school ging. Ik trainde de paarden in Nederland en reed iedere veertien dagen in de weekenden op en neer. Anderhalf jaar later kon hij weer voorzichtig lopen. Als klap op de vuurpijl recidiveerde de kanker. Het was als in een slecht boek waarin er zoveel gebeurt dat het niet geloofwaardig meer is. Maar het gebeurde zoals ik verwoordde in de biografie *Niemand weet hoe laat het is*. Het leven leek een aaneenschakeling van ellende. Toen we alle rompslomp aanhaalden, stonden we er alleen voor. Onze grootste cliënt was de eerste die zei: 'Tjitse heeft altijd wat. Ik stal mijn zestig paarden bij een andere trainer.'

Tjitse herstelde weer en werd een ander mens. Iemand die genoot van het leven en afhankelijk van me werd. Eindelijk was hij in staat het werk af en toe te laten liggen. In de wintermaanden reisden we en dat was eigenlijk de leukste tijd van ons leven. Geen hysterische taferelen om het werk en niemand die ons leven leidde. Het Nederlandse bedrijf verkochten we toen we in Frankrijk investeerden. We besloten een paar jaar later ook de Franse boerderij, die veel te groot was, te verkopen. De huisjes die we voor het personeel creëerden, waren overbodig toen de activiteiten met de paarden noodgedwongen kleiner werden. Om iets van de investeringen terug te krijgen, verhuurden we de ruimtes aan vakantiegangers, maar dat was niet te doen naast ons werk. In 2007 verkochten we het complex onder de voorwaarde dat we er drie jaar bleven wonen en werken. Twintig hectares weide en de drafbaan hielden we zelf in eigendom. Op de grond wilden we een woning en stallen bouwen, omdat Tjitse een andere droom had. In de sport zette hij kortduurende prestaties neer en nu wilde hij, naast het trainen, de stenen van ons huis stapelen zoals zijn vader ook deed. We

schatten dat het tot 2010 zou duren voordat we ons project opzetten. En weer een misrekening, want we kregen de vergunning pas in februari 2010. Op 1 mei van dat jaar moesten we het complex opleveren. De spanning liep af en toe hoog op maar Tjitse voelde euforie.

‘We maken het onmogelijke waar.’ En hij breidde de plannen uit.

Groot, groter, grootst. De dag nadat de vergunning was verleend, stonden graafmachines op het terrein en in de volgende weken deden we alle bestellingen. We begonnen met de bouw van een loods want de paarden gingen voor.

‘Waar we tijdens de bouw moeten wonen, zien we dan wel weer,’ stelde Tjitse, maar hij bedoelde dat ik het probleem moest oplossen.

Op 10 maart was het vele werk nog niet zichtbaar. De bouwput en toegangsweg waren uitgegraven. Tachtigduizend euro kosten. De betonplaten en alle andere bestellingen waren goed voor veel geld. Het zweet brak me meerdere malen uit bij het zien van de facturen en het feit dat we over nog geen twee maanden diep in de ellende zaten.

‘Dat valt wel mee,’ zei hij en de oprit werd dubbel zo breed.

Die ochtend van de tiende betaalden we de bestelling van de kozijnen aan. Op de terugweg kreeg Tjitse buikpijn. We graptten dat het van de koffie kwam die het Franse bedrijf ons aanbood, want een dergelijke klantvriendelijkheid is ongewoon in Frankrijk. Een uur later kwam de ambulance. Drie weken later overleed hij. Vier weken later cremeerden we hem.

Daar zaten wij, Dagmar en ik, in niemandsland, ver weg van alles en iedereen. Rouwen in Frankrijk. En ondertussen bouwen in Frankrijk, want door de gemaakte kosten en aan-

gegane verplichtingen konden we niet terug. Twee weken na Tjitses dood leverden we onze woning op. Tjitse had ons moeten zien. Mijn man, haar vader, die de wereld deed geloven dat hij als God in Frankrijk leefde. Alles ging ons altijd voor de wind, althans, die indruk wekte hij naar anderen toe. En daar stonden Dagmar en ik, als twee godinnen in Frankrijk op straat. Een vrouw van eenenveertig met haar dochter van eenentwintig jaar. We kochten een mobilhome, die we op de bouwplaats zetten, te midden van de onbetaalde materialen waar we geen lening voor kregen. Het milde klimaat in douce France gaf er de brui aan. Maandenlang werd het zuidwesten geteisterd door regen terwijl wij in shock en met al ons verdriet in onze caravan zaten en onze spullen buiten onder een plastic zeil lagen. We bouwden een loods en zagen eenzaamheid in alle kleuren.

Vijf jaar geleden publiceerde ik mijn eerste boek. Schrijven was mijn droom. Maar doordat het boek een waar gebeurd verhaal was waarvan ik het einde plotseling moest aanpassen, voelde alles anders. Ik wilde niet meer schrijven. Alle reacties en vragen van lezers, mijn onbekende vrienden, openden mijn computer. Mijn vingers tikken verder, vertellend over ongeloofwaardige situaties. Ondanks de tragiek die ons soms trof, geloof ik in een positieve instelling en doorzettingsvermogen. Juist ook omdat ik door mijn boek levensverhalen hoorde die nog veel erger zijn. Ik hoop dat ik die mensen een zetje in de goede richting geef. Een blijer leven, vol optimisme want de wereld draait toch wel door. We zijn verantwoordelijk voor ons eigen geluk. We moeten het willen en durven pakken. Als je van iemand houdt, kun je veel verliezen, maar het betekent ook dat je het mooie mocht beleven. Op een dag moet je zeggen dat je tranen hebt gehuild. Het is genoeg geweest. We doen weer even normaal

en zien alles vanuit het perspectief. Wij zijn er nog en we willen geen plaag worden voor onszelf of mensen die ons lief zijn. We willen een ander niet missen maar we hebben geen keus. Vroeger konden we het ook alleen. Mogelijkheden bieden zich weer aan. We hebben onze identiteit en karakter. Het is tijd om weer te leven.

1

Wanneer men denkt dat het geluk sterk afhankelijk is van het karakter, dan heeft men gelijk.

Indien men eraan toevoegt dat het lot er niets mee te maken heeft, gaat men te ver.

Vauvenargues

Met de laatste herinneringen in onze handen, kijken we nog een keer achterom naar het statige hotel-restaurant Tjaarda. Zijn entree met de gouden tulp erboven, de vleugels die naar beide kanten uitwaaien en de terrassen met de parasols alsof het leven een groot feest is. Perfect gesnoeide heggen met daarachter de tuinen die door openslaande deuren gescheiden worden van de kamers. De wandelpaden zijn geplaveid met kleine ronde keitjes. De vlaggen aan de grote masten voor de entree fladderen in een constant tempo. Ze maken het geluid van kleding die je uitklopt, zoals ik me nu voel, uitgeklopt, volledig leeg. Kwetterende vogels scheren om ons heen. Dagmar staart me verslagen aan. Daar staan we dan. Met zijn tweetjes. Zonder Tjitse. De bomen wuiven statig op en neer. Ze hebben heel wat blije mensen voorbij zien gaan, na een feestje, die hun huwelijk vierden of gewoon lekker hadden gegeten. Nu zien ze twee jonge vrouwen die gisteren hun man en vader cremeerden. Het maakt de berken minder frivol, plechtig zelfs. De eeuwenoude eiken staan ernaast met dikke noesten in hun stammen, vaderlijk en wijs. Een voorbijganger groet ons maar we merken het niet op. Zonder een woord lopen we naar de auto. Onze benen vinden de weg zonder dat onze hersenen ze sturen. Tjitses

gouden helm in de kofferbak. Zijn stopwatch en de kleren waarin hij tijdens de wedstrijden gekleed was. Ik open het portier. De moed zakt me in de schoenen als ik denk aan de reis van vijftienhonderd kilometer naar de Gers. De Franse droom was van ons drietjes. Zonder Tjitse is er niets meer. Niet in Frankrijk, nergens. Ik start de auto. Dagmar draait haar hoofd weg. Ik weet dat ze huilt maar ik zeg niets. Wat zeg ik tegen een dochter die net haar vader verloor? Nooit meer iets aan papa vragen. Geen vader meer die haar helpt in het leven en beoordeelt of ze de juiste keuzes maakt. Hij zal haar kinderen of partner nooit zien.

Ik rijd de parkeerplaats af. Mijn tranen belemmeren het zicht op de weg maar ik trap het gas in. In een roes rijd ik weg van de plaats waar de definitieve streep is getrokken. Gevoelloos bijna. Murw. Herinneringen flitsen door mijn hoofd als ik door de bossen van Oranjewoud rijd en hotel Tjaarda, waar we gisteren de herdenkingsdienst hielden, achter ons laat. Eerder dineerden we er omdat we er gezellig uit wilden of uitgenodigd waren nadat een van de paarden een grote race won. En nu kwamen we hier terug omdat ik de liefde van mijn leven niet in een kille aula gedag wilde zeggen, want daarvoor hield hij teveel van warmte en gezelligheid. Eindelijk begreep hij het en nooit stuurde ik hem terug naar zijn eerdere koude leven. Zelfs niet als hij dood was.

Tjitse was vijftien jaar ouder dan ik, vijftien centimeter langer, met korte, zwarte haren en die van mij waren blond en lang. Hij was de beste in zijn werk, met een verbeteren en vaak norske blik. Ik was serieus, verlegen en altijd met een grote lach. Ik ontmoette hem in 1986, toen ik een jaar voor hem ging werken voordat ik rechten studeerde. Voorzichtig maakte de stugge, vrijgezelle Fries avances waar ik niet rijp